

BOM-VL

Bewaring en Ontsluiting van Multimediale data in Vlaanderen
met medewerking van de Vlaamse Gemeenschap

Bewaring en Ontsluiting van Multimediale data in Vlaanderen

Werkpakket 5: ARCHITECTUUR DIGITALE BEWARING EN ONTSLUITING Deeltaak 5.1: AANBODMODALITEITEN

22 september 2008 (herwerkte versie)

Gert Nulens en Stoffel Debuysere (redactie)

Eva Van Passel, Joke Beyl, H el ene Verreyke, Brecht Declercq,
Carlo Vuijsteke, Inge Van Nieuwerburgh

Met medewerking van de consortiumpartners vertegenwoordigd in WP5:
Videohouse — IBBT/SMIT — BAM — Ring TV — FocusWTV — Comsof —
VMMa — Vitaya — VRT Medialab — IBBT/MMLab — IBBT/ICRI

Inhoud

1. Situering	3
2. Problematiek	5
3. Studies rond multimediaal aanbod in Vlaanderen	7
4. Methodologie	14
5. Onderzoeksresultaten	17
5.1. Video-aanbod	17
5.2. Filmaanbod	19
5.3. Foto-aanbod	20
5.4. Muziek en geluid	21
5.5. Wetenschappelijke bibliotheek	21
5.6. Modaliteiten	23
6. Conclusie	25
Bibliografie	26
Bijlage: vragenlijst	27

1. Situering

Het project 'Bewaring & Ontsluiting van Multimedia in Vlaanderen' (BOM-VL) is een onderzoekstraject dat de mogelijkheden onderzoekt met betrekking tot het digitaliseren, archiveren en ontsluiten van het audiovisuele erfgoed in Vlaanderen. Het project past binnen een wereldwijde bekommernis om het bewaren van waardevolle audiovisuele content in diverse archieven in de culturele en mediasector¹. Deze bekommernis is te begrijpen vanuit de grote culturele, symbolische, educatieve en economische waarde van het voorhanden zijnde multimediale materiaal. Het BOM-VL-consortium is zich daarbij bewust van zowel de hoogdringendheid van deze problematiek —wanneer er niets wordt ondernomen zal de content op de meest kwetsbare dragers onherroepelijk verdwijnen— als van de toegevoegde waarde die de ontsluiting van multimedia in Vlaanderen kan betekenen voor onderwijs, wetenschap, industrie en eindgebruikers.

De Vlaamse regering erkent deze problematiek en nam eind 2007 de beslissing om het project BOM-VL te ondersteunen met als doel oplossingen aan te reiken om audiovisueel erfgoed op lange termijn oordeelkundig te bewaren, doorzoekbaar te maken en te ontsluiten. Naast lopende en afgelopen kleinere of sectorspecifieke trajecten wil BOM-VL vanuit een brede en multidisciplinaire invalshoek de problematiek van opslag en ontsluiting van multimediaal materiaal bestuderen en praktische oplossingen voorstellen. De samenwerking tussen partners uit de erfgoed-, cultuur- en mediasector, én technologische, sociaal-wetenschappelijke en juridische onderzoeksgroepen, dient garant te staan voor aanbevelingen die sectoroverstijgend zijn en dient te leiden tot de demonstratie van een gemeenschappelijk innovatieplatform inzake multimediale archivering en ontsluiting.

De onderzoeksinspanningen binnen BOM-VL zijn omschreven en gepland binnen 6 werkpakketten (WP's). Het eerste WP is gericht op het analyseren van de gebruikersnoden van een multimediaal archief in Vlaanderen. Diverse gebruikersgroepen (kunstenaars, mediaprofessionelen, wetenschappers, onderwijs, gewone gebruikers, ...) zullen immers op verschillende manieren toegang willen hebben tot het aangeboden materiaal. WP2 richt zich op de problematiek van de archivalisering en selectie. De vraag naar wat precies bewaard moet worden en welke mogelijke selectiemechanismen gebruikt kunnen worden, staat hier centraal. Het derde werkpakket bestudeert ondermeer de diverse opslag- en compressieformaten die momenteel beschikbaar zijn of gebruikt worden, en definieert een gelaagd metadatamodel dat de interoperabiliteit tussen de betrokken actoren dient te optimaliseren. WP4 richt zich op de juridische struikelblokken en opportuniteiten bij de opslag en ontsluiting van multimediale data. Projecten rond digitale ontsluiting botsen immers dikwijls op de schijnbaar ondoordringbare muur van de auteursrechten. Het volgende werkpakket, waarvan dit rapport een eerste resultaat is, zal een model uittekenen voor een gemeenschappelijke opslag en ontsluiting. WP6 tenslotte focust op de concrete ontwikkeling van een gemeenschappelijk innovatieplatform en zal dit platform aan de hand van een prototype demonstreren.

---

¹ Deze bekommernis is terug te vinden in diverse Europese projecten (vb. PrestoSpace) en bij internationale organisaties zoals UNESCO.

WP5 bestaat uit vier opeenvolgende deeltaken. In de eerste plaats wordt een inschatting gemaakt van de aanwezige multimediale content in Vlaanderen binnen verschillende sectoren. Daarbij is het belangrijk om een onderscheid te maken tussen content die in digitale vorm bestaat —zij het op een digitale drager (vb. DVD) of op een server (file based)— en content die nog gedigitaliseerd moet worden. Formaat, aard en kwaliteit van de content zijn eveneens belangrijke indicatoren die bepalend zullen zijn voor een eventuele distributie. Daarnaast spelen uiteraard ook de bereidheid om content te delen en de voorwaarden die daar door de actoren aan gekoppeld worden, een belangrijke rol. De tweede deeltaak binnen WP5 brengt mogelijke distributiekanaalen en platforms in kaart. Het is de bedoeling om de meest effectieve ontsluitingsmechanismen voor de diverse potentiële doelgroepen te identificeren. Deeltaak 3 zal aan de hand van de studie van aanbod- en distributiemodaliteiten, én de resultaten van het gebruikersonderzoek, verschillende distributiescenario's opleveren. Tenslotte worden vanuit de scenario's weloverwogen keuzes gemaakt voor het uittekenen van een operationeel model.

Dit rapport, resultaat van deeltaak 1 van WP5, is een aanzet om een cartografie van het Vlaamse multimedia-aanbod op te stellen. Deze cartografie, een overzicht van de aanwezige multimediale content binnen de verschillende sectoren, moet toelaten om:

- in te schatten welke digitale content onmiddellijk in te zetten is voor diverse ontsluitingstrajecten (rekening houdend met de wil om content te delen, de rechtenproblematiek, de vereiste metadata, enz.)
- in te schatten welke content binnen afzienbare tijd kan opgenomen worden tot een digitaal depot (welke content wil men digitaliseren, wat zijn concrete digitaliseringsplannen, enz.)
- in te schatten welke kosten verbonden zijn aan het digitaliseren van content, met dien verstande dat in dit rapport slechts een deel van de aanwezige content wordt gepresenteerd en aldus ook slechts een deel van de kosten

In het rapport wordt in de eerste plaats de problematiek van het in kaart brengen van het multimediale aanbod toegelicht. Daarbij wordt ondermeer gesteld dat binnen de beschikbare ruimte, zoals voorzien in het project, keuzes dienen gemaakt te worden inzake het type van de content dat in kaart wordt gebracht, inzake de specifieke sectoren die bevroegd worden, en inzake de afbakening tussen analoge en digitale content. Het volgende hoofdstuk geeft een overzicht van afgelopen studies die getracht hebben om een overzicht te geven op het aanbod. De bruikbaarheid van de aanwezige informatie voor dit specifiek rapport wordt toegelicht. Vanuit de twee voorgaande hoofdstukken wordt de gevolgde methodologie uitgelegd en onderbouwd. De kern van het rapport wordt uiteraard gevormd door de onderzoeksresultaten zelf.

2. Problematiek

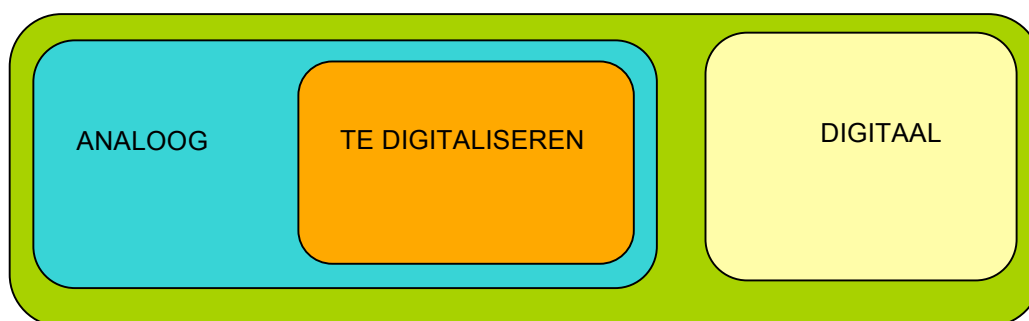
De onderzoeksactiviteit die in dit rapport centraal staat en zoals die gedefinieerd is binnen *WP5 Architectuur voor digitale bewaring en ontsluiting* van BOM-VI, betreft het in kaart brengen van de aanwezige multimediale content binnen de Vlaamse media- en cultuursector.

De eerste vraag naar een afbakening die daarbij gesteld kan worden, betreft het **type van de multimediale content**. Deze types omvatten teksten, afbeeldingen, time-based media, network-based media. Binnen deze types kunnen verder een hele lijst specifieke vormen onderscheiden worden, waaronder boeken, kranten, tijdschriften, manuscripten, kaarten, foto's, tekeningen, posters, partituren, artefacten, film, video, muziek, geluid, enz.

Verder dienen er, in samenhang met het bovenstaande, beslissingen genomen te worden inzake **de sectoren** die bevestigd zullen worden. Hoe breed wordt met andere woorden de 'culturele sector' gedefinieerd. Uiteraard willen we in kaart brengen wat de sectoren vertegenwoordigen die in het project zijn betrokken (bibliotheek, beeldende en audiovisuele kunst, erfgoed, podiumkunsten, muziek), maar de reikwijdte van deze sectoren kan op verschillende manieren worden vastgelegd. Gaat het enkel over gesubsidieerde culturele instellingen? Zijn privé-collecties relevant? Gaat het over collecties die zich in Vlaanderen bevinden of over Vlaamse content tout court? Worden collecties die zich in andere sectoren bevinden eveneens opgenomen (vb. onderwijssector)?

Tenslotte dienen we nog het onderscheid te maken tussen **analoge en digitale content**. Het biedt weinig meerwaarde om te weten wat het precieze aanbod is van analoge content, wel dienen we te weten welke analoge content men wenst te digitaliseren. Ook de achterliggende redenen voor de gewenste digitalisering kan relevant zijn voor het project. Wordt content gedigitaliseerd om de bewaring te garanderen, om content beter te kunnen ontsluiten naar een publiek, of nog om andere redenen?

Figuur 1: Onderscheid analoge, digitale en te digitaliseren content

Betreffende deze verschillende domeinen — contenttype, te bevrage sectoren, en digitaliseringsroute — dienen er keuzes te worden gemaakt in functie van de data die vereist zijn voor het project en in functie van de haalbaarheid van de meting.

We kunnen immers binnen de vooropgestelde grenzen van tijd en gebudgetteerde inzet voor deze deeltaak niet alles in kaart brengen. De precieze omlijning van de cartografie dient zowel te worden afgestemd op de noden voor de andere werkpakketten binnen het project, én richt zich op die domeinen waar volgens de betrokken partners data op een snelle en accurate wijze kunnen verzameld worden. Die domeinen dienen bovendien zo te worden gekozen dat het leeuwendeel van de te verwachten kosten voor digitalisering en opname in een digitaal depot kunnen geraamd worden.

3. Studies rond multimediaal aanbod in Vlaanderen

De beschikbare resultaten uit eerdere onderzoeken blijken slechts gefragmenteerde informatie te bevatten in het licht van deze studie. In bepaalde gevallen blijken resultaten achterhaald te zijn. De digitalisering van multimedia content is inderdaad een tamelijk recent gegeven voor bepaalde partijen. De actuele relevantie van bevragingen van enkele jaren geleden kan dus terecht in vraag worden gesteld. Bovendien richten de meeste studies uit het verleden zich op een welbepaald deelaspect van het domein dat hier onderzocht dient te worden. En zijn vele onderzoeken amper te generaliseren.

In onderstaande paragrafen bekijken we vier recente studies waarvan het in kaart brengen van het aanbod één van de doelstellingen is geweest. De studies richten zich op de omroep- of cultuursector.

Het project Innovative Platform for Electronic Archiving (IPEA) was een GBO-project binnen het IBBT dat liep van begin 2005 tot eind 2006. Het project richtte zich in eerste instantie op alle technologische en gebruikersaspecten van digitale archivering binnen het activiteitendomein van radio- en TV-omroepen. Voor een overzichtsstudie binnen IPEA rond de huidige stand van zaken met betrekking tot digitale archivering op nationaal en internationaal vlak werden door de betrokken onderzoekers ondermeer werkbezoeken gebracht aan diverse actoren binnen de Vlaamse omroepsector. Daarin werd reeds een eerste schatting gemaakt van de aanwezige content binnen de verschillende archieven (Hauttekeete et.al., 2006). We overlopen kort de resultaten van de actoren relevant voor BOM-VI, zijnde VRT, VMMa, VT4, TVBrussel, ATV, Vitaya en Focus-WTV.

Wat het VRT-Beeldarchief betreft, kwamen de onderzoekers tot de volgende bevindingen. De VRT beschikt over een uitgebreide filmcollectie. In het IPEA-rapport wordt het aantal van 47.000 films genoemd. Inzake het beeldarchief wordt melding gemaakt van videomateriaal in diverse formaten (van magneetband tot digitale dragers). De originelen van de nieuws- en sportdienst zouden ongeveer 150.000 à 200.000 uren omvatten. Verder spreekt het rapport over een jaarlijkse aanwas van ongeveer 5.500 tapes voor nieuws en sport (Hauttekeete et.al., 2006: 65). De geïnterviewden binnen de VRT maakten ten tijde van de IPEA-bevraging eveneens gewag van de digitaliseringsplannen binnen de openbare omroep. Daarin wordt gemeld dat oude formaten eerst naar een digitale drager worden omgezet (vb. Digibeta) maar later ook naar een server (Hauttekeete et.al., 2006: 67).

Wat VMMa betreft, spreekt het rapport over twee afzonderlijke archieven: het programma-archief en het nieuwsarchief. Voor het nieuwsarchief worden alle nieuwsuitzendingen en nieuwsprogramma's gearchiveerd op digitale dragers (vb. digitale Betacam). Het rapport meldt geen precieze cijfers qua aanbod en/of aanwas. Voor het programma-archief gaat het om ongeveer 100.000 banden, hoofdzakelijk in digitale Betacam (Hauttekeete et.al., 2006: 76). Wat VT4, TVBrussel, ATV, Vitaya en Focus-WTV betreft, worden in het IPEA-rapport geen hoeveelheden qua aanbod vermeld. Wel blijkt uit de interviews dat zowat al deze omroepen een grote interesse hebben in digitale archivering.

In hetzelfde IPEA-project werd ook een gebruikersstudie uitgevoerd. Daarin werd gepeild naar de noden inzake digitale archivering bij 43 actoren in de volgende velden: overheid en

onderwijs (7), cultuur (12), post-productie (2), productiehuizen (7), omroepen (13), andere media-gerelateerde bedrijven (2). Het gebruikersrapport maakt ondermeer melding van de grote verschillen in hoeveelheden materiaal die door de bevroegde instellingen worden bewaard. Uiteraard hangt dit samen met de grootte en de opdracht van de betreffende instelling. Het rapport bevat echter geen gedetailleerde cijfers inzake aanwezige content binnen de verschillende huizen (Hauttekeete, De Moor, Schuurman & Nulens, 2006).

Het project Podiumkunsten Multimediaal Ontsloten (PokuMOn) is eveneens een GBO-project binnen het IBBT-raamwerk. In de projectleaflet wordt Pokumon als volgt omschreven: In PokuMOn wordt ingezoomd op de problemen van online distributie en archivering van multimedia in de podiumkunsten en de (klassieke) muziek. Recente wetenschappelijke kennis op het vlak van auteursrechten, metadata en audio- en videocompressie worden aan elkaar gekoppeld, met het oog op pragmatische oplossingen voor de producenten en de receptieve huizen. PokuMOn richt zich niet op één huis, maar op de samenwerking tussen de culturele spelers, om de multimedia rond een voorstelling of concert van acteur en muzikant via de verschillende organisaties naar het publiek te verspreiden².

Het project is gestart in april 2007 en zal eindigen in maart 2009. Binnen het project werd ondermeer vastgesteld dat het bijzonder moeilijk is om van de betrokken culturele actoren multimediale content te verkrijgen die in te zetten is in de projectdemonstrator. Binnen één van de werkpakketten werd eind 2007 door vijf verschillende onderzoeksgroepen (MICT, MMLab, ICRI, SMIT en ETRO) een rapport voorgesteld betreffende een stand van zaken rond de archivering en ontsluiting van podiumkunsten (Evens et. al, 2007). Daarin werden volgende betrokken actoren bevroegd: Koninklijk Ballet van Vlaanderen, Troubleyn, Rosas, Vlaamse Opera, DeFilharmonie, Vlaams Theater Instituut, Muziekcentrum Vlaanderen, De Bijloke en deSingel. De auteurs stellen in de eerste plaats vast dat slechts bij enkele instellingen de archiefwerking een prioriteit is. Verder merken ze een grote verscheidenheid op in de omvang van de archieven. Het Koninklijk Ballet van Vlaanderen schat de eigen videocollectie op ongeveer 1800 banden, terwijl een instelling als De Bijloke totaal geen videomateriaal bezit (enkel audio). Verder blijken een aantal instellingen kleine maar zeer specifieke collecties te bezitten. Een voorbeeld daarvan is de Rosas Visual Library, een verzameling van 25 titels van zorgvuldig geproduceerde reportages van dansvoorstellingen. Naast video blijken de bevroegde instellingen ook over heel wat audio, foto's en andere bronnen (posters, brochures, enz.) te beschikken (Evens et. al, 2007: 59-60). In het algemeen kan men stellen dat het materiaal beperkt is qua omvang, maar wel waardevol en uniek van aard. Uitzonderingen zijn de twee bevroegde sectorale steunpunten. Muziekcentrum Vlaanderen bezit een uitgebreide collectie van Vlaamse muziekopnames, en het Vlaams Theater Instituut beschikt over een collectie van 5500 videobanden (Evens et. al, 2007: 60).

Het project 'inventaris videomateriaal in openbare collecties in Vlaanderen' was een onderdeel van het project 'Conservering van videomateriaal uit openbare collecties', onder leiding van het SMAK (Stedelijk Museum voor Actuele Kunst), dat liep van september 2003 tot april 2004. Bedoeling was een cartografie te maken van de verspreiding van videomateriaal - bewegend beeld op analoge en digitale drager - in Vlaanderen, en dit in functie van behoud en beheer. Er werd een tool ontwikkeld voor de gecentraliseerde online

² https://projects.ibbt.be/pokumon/fileadmin/user_upload/frontendfiles/leaflet-pokumon-NL.pdf

gegevensbeheer van videomateriaal³ waarmee een eerste inschatting van de orde van grootte van de problematiek mogelijk gemaakt werd, als basis voor een toekomstige globale conserveringsstrategie in Vlaanderen. Om de verschillende interpretaties van 'openbaar' niet als een belemmering te laten werken, werd geopteerd voor een pragmatische invulling van dit begrip en werd de inventarisronde ondernomen gericht op publieke structuren of instituten/organisaties die financiering van de Vlaamse Gemeenschap genieten. Globaal zijn volgende sectoren als mogelijke vindplaatsen onderzocht:

- beeldende kunsten
- audiovisuele sector & media
- podiumkunsten
- erfgoed

625 structuren werden aangesproken. 86 instituten/organisaties hebben positief geantwoord op de vraag of zij videomateriaal in hun collecties hadden.

Volgens het eindrapport geeft de inventaris een eerste minimum indicatie van videomateriaal in Vlaanderen:

- 7.100 geïdentificeerde videodocumenten
  - 5.000 banden beschreven in 11 inventarisbestanden ter reconversie⁴
  - 23.700 banden op 12 andere locaties, waarvan 2000 gekende masters
- + tienduizenden cultuurgebonden televisiedocumenten in het VRT beeldarchief.

Opmerkingen:

- Algemeen werd vastgesteld dat er op enkele audiovisuele omgevingen na een groot gebrek aan kennis is inzake archivering en conservering van audiovisueel materiaal. De vraag naar hoe AV-materiaal moest worden geregistreerd bleek massaal.
- Een opvallende vaststelling was dat meestal een gedegen kwalitatieve beschrijving van audiovisueel materiaal ontbrak en dat in die beschrijving van de collecties elke sector beschrijft vanuit zijn noden, gebruiken, mogelijkheden, historiek en bestaande notatiesystemen. Cruciaal daarbij komt het probleem van objectbenadering bovendrijven: men maakt een beschrijving van de inhoud van een cassetteband die als identificator geldt. Correcte registratie van audiovisueel materiaal dient omgekeerd vanuit de identificatie van het audiovisueel document te gebeuren.
- Werking www.videoinventarisvlaanderen.be. Via een beheerde login kan met een zoekmotor op titel en auteur of identificatienummer het AV-document geïdentificeerd of zo nodig toegevoegd worden aan de inventaris. Vervolgens is men in staat de identificatiegegevens te vervolledigen en ook te koppelen aan een eerste inhoudsontsluiting op persoonsniveau. In de kopielijst kan elk instituut een overzicht krijgen hoeveel en welke kopieën hij in zijn bezit heeft van dit document. Op Vlaams conserveringsniveau is het mogelijk meteen alle geregistreerde kopieën in Vlaanderen te localiseren in een instituut met gegevens over status (master, dubmaster, kopie) en technische formaten. In een kopieregistratieveld kan elke kopie in zijn technische, genealogische en localiseerbare registratiegegevens worden

³ www.videoinventarisvlaanderen.be

⁴ De reconversie van foutief geconstrueerde gegevensbestanden is een enorm intensieve en fragiele aangelegenheid. Voorzichtigheid inzake de volledigheid en correcte informatie is hier van het uiterste belang.

beschreven, dit zo exhaustief mogelijk. Daarnaast kan elk instituut via een collectieknop zijn eigen kopiecollectie bekijken en beheren, en zo nodig verder kwalitatief en kwantitatief aanvullen. Belangrijk is toch te benadrukken dat deze database in de eerste plaats een noodzakelijk instrument is om een concrete technische conservering mogelijk te maken in Vlaanderen (voorbereidend).

- Opvolging www.videoinventarisvlaanderen.be: wordt momenteel beheerd door PACKED (Platform Archivering en Conservering van Kunstcreaties op Elektronische en digitale Dragers), maar wordt in praktijk niet (meer) gebruikt.

Het project PACKED biedt in Vlaanderen de meest recente en gedetailleerde cijfers inzake archivering van audiovisuele kunst (en breder: de volledige culturele erfgoedsector) in Vlaanderen. Sinds einde jaren 1990 werden er in Vlaanderen door verschillende organisaties en kunstenaars verschillende initiatieven genomen voor de conservering van audiovisuele kunst, voornamelijk onder impuls van de musea voor hedendaagse kunsten Muhka en SMAK en het centrum voor audiovisuele kunsten argos (Brussel). Onder impuls van het kabinet van de Minister van Cultuur richtten deze instellingen in 2004 een platform op, op basis van een samenwerkingsovereenkomst. Dit platform, dat de naam *Platform Archivering en Conservering van Kunstcreaties op Elektronische en Digitale dragers* (PACKED) werd toebedeeld, diende in een eerste fase als aangever voor onderzoek. Er werd een studie (Stoffel Debuysere, april 2004 – januari 2005) uitgeschreven met het oog op het formuleren van een voorstel om structureel, op lange termijn en op gefaseerde wijze een oplossing te bieden aan het conserveringsvraagstuk voor audiovisuele en multimediale creaties in kunst en documenten over kunst, met aandacht voor het bredere kader van cultureel erfgoed. In 2005 werd vzw PACKED opgericht en gesubsidieerd als een samenwerkingsverband tussen Argos, S.M.A.K., MuHKA en Museum Dhondt-Dhaenens. In 2006 werd PACKED voor een periode van vijf jaar erkend binnen het erfgoeddecreet. Als kenniscentrum is PACKED complementair met andere initiatieven in het erfgoedveld. PACKED fungeert als een koepel voor kennisontwikkeling, doorstroming en dienstverlening voor de inventarisering, conservering en ontsluiting van kunst en documenten over kunst op elektronische en digitale dragers. De koepel stelt de opgebouwde kennis inzake digitale conservering ten dienste van de kunstensector en bij uitbreiding de erfgoedsector.

Om, aansluitend op de resultaten van de Video-inventaris, een globaal beeld van archiverings- en conserveringspraktijken en –noden van audiovisuele collecties in Vlaanderen te krijgen, werd binnen het bestek van de PACKED studie een enquête opgesteld. Er werd in de vragenlijst gepeild naar (nood aan) kennis en infrastructuur, aangewende en gewenste registratie-, bewaar- en ontsluitingsstrategieën. Doelstelling was het identificeren van preservatienoden en –schaal enerzijds en de noden van en consequenties voor organisaties anderzijds. Concreet werden verschillende musea, centra voor beeldcultuur, audiovisuele productiecellen en -diensten, televisie en radioarchieven, theaterhuizen en podiumgezelschappen, archiefinstellingen en documentatiecentra aangeschreven. Ook structuren en culturele centra met een audiovisuele historiek of werking werden opgenomen. Openbare bibliotheken zijn expliciet niet opgenomen in het onderzoeksveld aangezien deze collecties doorgaans enkel commerciële documenten bevatten. Ook niet inbegrepen zijn de faciliteiten die audiovisuele media herbergen voor korte termijn doeleinden (bvb. montage) en die kopieën deponeren die origineel bestemd zijn voor massaproductie en –consumptie (bvb. muziekindustrie). Er werd dus voornamelijk gezocht binnen collecties waarbinnen zich (vermoedelijk) masters, submasters of negatieven

bevinden. Bij het lokaliseren van de recipiënten werd o.a. doorgewerkt op het 'video-inventaris Vlaanderen' project en de gids 'Bewegend Geheugen' (Daniël Biltereyst en Roel Vande Winkel)⁵. Voor een zo breed en efficiënt mogelijke werking van deze enquête werd beroep gedaan op de hulp van de steunpunten IAK, IBK, VTi en CBV. 103 recipiënten werden aangeschreven, 58 daarvan hebben de vragenlijst doorlopen. Enkele opmerkingen met betrekking tot de respondenten:

- Het gros van de respondenten situeert zich in het domein van de archieven, bewaarbibliotheken, documentatiecentra en musea (33). 10 instellingen plaatsen zichzelf binnen beeldende en audiovisuele kunsten, 10 andere binnen podiumkunsten.
- Kunstencentra de Vooruit en het STUK werden ook vermeld in het rapport van de videoinventaris en aangeschreven, maar na telefonisch overleg bleken hun collecties voornamelijk of geheel te bestaan uit promotiemateriaal, vertoningskopieën, registraties en de resultaten van co-producties. De instellingen beschikken noch over de nodige rechten, noch over de infrastructuur om te conserveren.
- Kunstonline liet weten dat ze slechts over een handvol audiovisuele documenten beschikken, waaronder enkele VHS-kopieën van de VRT en DVD kopieën van videowerken. De bedoeling is om zowel video als audio in streamingformaten aan te bieden.
- Enkele in de Video-inventaris aangehaalde instellingen lieten weten over nauwelijks of geen AV materiaal te beschikken: het Stadsarchief Lokeren, het douanemuseum, het diamantmuseum, collectie Vrielynck van het Muhka (enkel film-apparatuur), Garifuna, Provincie West-Vlaanderen – Museumconsulent, Provincie Vlaams-Brabant – Museumconsulent.

De vraagstelling binnen de PACKED-survey ging uit van de problematiek van videopreservatie, maar stelde, wegens enkele technische en methodologische overlappingsen, ook vragen over audio en film. Gevraagd naar de objectieven van de audiovisuele collecties binnen de werking van de instelling, antwoordden de respondenten als volgt:

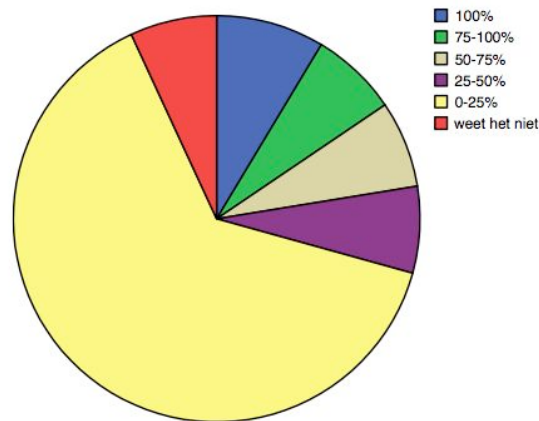
- 81 % passieve en actieve archivering en conservering
- 55, 2 % ter beschikking stellen voor onderzoek etc.
- 72, 4% gebruik binnen de interne werking : documentatie, preview tapes, montage etc.

Gevraagd naar het aandeel van audiovisueel materiaal (video, audio, film) in de integrale bewaarcollectie bleek dat voor het merendeel van de instellingen (63,8%) minder dan 25% te bedragen, al bleek dit cijfer vooral door te wegen binnen het domein van de archiefinstellingen en bewaarbibliotheken (82,4%).

---

⁵ Biltereyst, D., Vande Winkel, R., *Bewegend Geheugen, een gids naar audiovisuele bronnen over Vlaanderen*, Gent, Academia Press, 2004.

Figuur 2: Aandeel AV-materiaal in bewaarcollectie

(bron: PACKED survey)

Globaal bleken de instellingen gemiddeld over 935 stukken of 1103 uren video te beschikken, met een geschatte jaarlijkse aangroei van 73 stukken of 102 uren voor de komende 5 jaar. Gemiddeld 43,5% van de collecties moet dringend worden overgezet, wegens de gevaren van degradatie en veroudering.

De online databank Muziekarchief.be is de eerste stap in het project “Digitalisering van het Vlaamse muzikale erfgoed”, een samenwerking tussen Muziekcentrum Vlaanderen, VRT en IFPI-SIMIM. Het doel van dit project is het inventariseren en digitaliseren van muziekopnamen met en van Vlaamse groepen, zangers, muzikanten, auteurs en componisten. De inventaris omvat zowel historisch als hedendaags repertoire zonder onderscheid tussen de verschillende genres. In een eerste fase is er vooral werk gemaakt van pop- en rockmuziek, maar de databank wordt uitgebreid naar andere genres, alsook met klassieke muziek, live-opnames, onuitgegeven registraties, en andere bestaande bestanden en catalogi.

Er werd een eigen metadatamodel ontworpen met ruwweg vier grote objecten: muziekdragers, phonograms (=tracks), platenlabels, personen & groepen. De verzamelde informatie komt uit de databanken van SIMIM, VRT (audiotheek) en Muziekcentrum Vlaanderen.

Verzamelde informatie:

- Personen & groepen: geen details, enkel naam, een thesaurus, opmerkingen
- Platenlabels: geen details, enkel naam, een thesaurus, opmerkingen
- Muziekdragers: algemeen beschrijvende informatie, dragertype, locaties van de drager, koppeling van phonograms, afbeelding (hoes),...
- Phonograms: algemeen beschrijvende informatie, ISRC-code, minutage, medewerkers aan de phonogram (muzikanten, producer,...), link naar auteur/componist,...

De databank bevat momenteel⁶:

- ca. 27.000 Belgische muzikanten, componisten, artiesten,...
- ca. 34.000 muziekdragers van Belgische artiesten
- ca. 110.000 phonograms van Belgische artiesten.

Van de collecties van VRT en Muziekcentrum is ongeveer 1/3 manueel gecontroleerd & aangevuld. Digitale muziekfiles zitten voorlopig niet in de databank, ze bevat uitsluitend metadata.

---

⁶ Consultatie in maart 2008

4. Methodologie

Afhankelijk van de precieze onderzoeksvraag — die rekening houdt met bovenstaande vaststellingen en bedenkingen — dient een onderzoeksmethode te worden vastgelegd. Idealiter wordt hier voor een methode gekozen die zowel diepgaande als representatieve informatie kan omvatten. ‘Diepgaande informatie’ duidt hier op informatie die de volledige complexiteit van het veld in kaart kan brengen. Representativiteit wordt nagestreefd om op basis van de resultaten uitspraken te kunnen doen die daadwerkelijk relevantie hebben vanuit en voor de bevroegde sectoren. Verder wordt zowel naar feiten als naar achterliggende redenen die de feiten kunnen duiden, gezocht.

Typisch worden kwantitatieve methoden gebruikt om objectieve data te verzamelen die generaliseerbaar zijn voor de populatie waaruit de steekproef werd getrokken. Vragen die hier centraal staan, geven vooral een antwoord op ‘wat’ en ‘wie’. Anderzijds worden kwalitatieve methodes ingezet om de betekenis van bepaalde gebeurtenissen en data te kunnen duiden en begrijpen. De centrale vragen geven hier een antwoord op ‘waarom’ en ‘hoe’. In de context van BOM-VI zijn we op zoek naar beide soorten vragen. Langs de ene kant dienen we te weten wat er bestaat op het vlak van digitale en te digitaliseren content en wie die content bezit. Langs de andere kant zijn we op zoek naar motivaties, beweegredenen en weerstanden met betrekking tot het digitaliseren en het delen van content.

Beide aanpakken stellen de onderzoekers voor bepaalde uitdagingen. Een kwantitatieve bevraging van de sector kan heel wat bruikbare data opleveren voor het BOM-project. Bovendien kunnen de data via een websurvey verzameld worden en aldus zeer snel verwerkt worden. Toch kunnen er ook een aantal bedenkingen geformuleerd worden bij deze vorm van bevraging:

- De ‘culturele sector’ is zeer divers. Is het mogelijk om aan de hand van een gestandaardiseerde vragenlijst alle subsectoren te bevragen of dienen we naar aangepaste vragenlijsten te gaan?
- Een bevraging inzake multimediale content kan verschillende soorten expertise vereisen (inhoudelijk, technisch, strategisch, financieel,...). Dit kan impliceren dat onderdelen van de websurvey door verschillende personen binnen dezelfde instelling dienen te worden ingevuld. Men kan zich vragen stellen bij de haalbaarheid hiervan.
- De sector wordt geplaagd door een zekere overbevraging. Dit kan leiden tot een lage respons wat dan weer de representativiteit in gevaar brengt. Promotie en opvolging van het onderzoek door de betrokken sectoren is alleszins vereist om de respons rate te optimaliseren.
- Vanuit diverse werkpakketten kunnen vragen worden meegenomen in de survey. Daarbij dient zowel rekening gehouden te worden met de bevragingstijd als met de veronderstelde expertise bij de respondenten.
- Zoals eerder gesteld kan een survey bepaalde objectieveerbare feiten in kaart brengen. Voor andere informatie (motivatie, weerstanden, e.d.) is de methode niet geschikt.

Een kwalitatieve bevraging — aan de hand van diepte-interviews, focusgroepen of andere methoden — is de aangewezen manier om bepaalde feiten in de juiste context te kunnen plaatsen, te begrijpen en te duiden. Binnen het BOM-project kunnen bepaalde belangrijke spelers uit het veld uitgenodigd worden voor een gesprek. Ook hier zijn een aantal kritische bemerkingen op zijn plaats:

- Een kwalitatieve aanpak kan geenszins leiden tot kwantificeerbare gegevens die generaliseerbaar zijn (een ergerlijke misstap die nochtans in heel wat onderzoek wordt aangetroffen). Uitspraken met betrekking tot kwantitatieve data kunnen enkel en alleen betrekking hebben op de beperkte groep van respondenten.
- Anderzijds kan men binnen bepaalde subsectoren wel veronderstellen dat een kleine groep van actoren de grote meerderheid van de content in handen heeft. Men zou hier met andere woorden kunnen vertrekken van een simpele Pareto-veronderstelling dat 20% van de instellingen beschikken over 80% van de content. Dit zou dan betekenen dat aan de hand van een diepgaande bevraging van een kleine groep respondenten toch een relevant beeld gevormd kan worden van bepaalde data die eerder een niet-kwalitatieve aanpak vereisen. Anderzijds is dit een gevaarlijke veronderstelling. Er bestaat immers geen evidentie die toelaat om de simpele Pareto-regel te gebruiken binnen deze context.
- In dezelfde Pareto-logica kan men veronderstellen dat om 20% van de content in kaart te brengen, 80% van de onderzoeksinspanningen vereist zijn (in de veronderstelling dat er kleine contentcollecties verspreid zijn bij een veelheid van actoren).

Het ontbreken van een sluitend monitoring-instrument om het digitale aanbod en het digitaliseringstraject te meten, werd onlangs nog geïllustreerd door het opstarten van een Nederlands project dat net als één van de voornaamste doelstellingen heeft: “het ontwikkelen van een methode om structureel productiecijfers van digitalisering van cultureel erfgoed vast te leggen en toe te passen”⁷.

Na overleg met alle onderzoeksgroepen en instellingen uit de media- en cultuursector betrokken bij de betreffende deeltaak rond het in kaart brengen van het aanbod in Vlaanderen, en rekening houdend met de lacunes op het vlak van voorhanden zijnde meetinstrumenten en de besprekingen van zowel een kwantitatieve als een kwalitatieve aanpak, werd besloten om:

- Een combinatie te maken van een kwantitatieve en kwalitatieve aanpak. Er werden voor beide delen vragenlijsten opgesteld. De kwantitatieve vragenlijst is deels gebaseerd op de Numeric-survey. Numeric is een Europees project dat als doel heeft de voortgang van de digitalisering van het Europese culturele erfgoed te meten en op te volgen⁸. Daarnaast werden enkele vragen toegevoegd die de interviewers een houvast moesten bieden bij een kwalitatieve bevraging naar motivaties, visies, bereidheid om content te delen, voorwaarden die daar aan gekoppeld worden, enz. De volledige vragenlijst is terug te vinden in bijlage.
- Het grootste deel van de Vlaamse omroepen zijn vertegenwoordigd in het project. Al deze omroepen kregen een vragenlijst toegestuurd (VRT, VMMA, Kanaal Z, AVS,

⁷ <http://www.den.nl/nieuws/20080205153023/>

⁸ <http://www.numeric.ws>

- Ring-TV, RMM, VBM/ROB, RTV, TVBrussel, Vitaya, SBS, ATV, Concentra-omroepen). Wat de omroepsector betreft, is de representativiteit dan ook gegarandeerd.
- Voor de culturele sector waren alle betrokkenen zich ervan bewust dat deze representativiteit niet haalbaar zou zijn binnen de voorziene ruimte in het project. Het gaat immers om honderden instellingen verspreid over diverse subsectoren. Na overleg met de betrokken actoren uit de culturele sector werd ervoor geopteerd om een selectie te maken van de grote actoren binnen de subsectoren. Dit zou alleszins moeten toelaten om de diversiteit van het aanbod in kaart te kunnen brengen.
  - Met alle betrokkenen werd afgesproken om in eerste instantie de aandacht te richten op time-based media (film, video, audio). De rationale hierachter is dat de time-based content de hoogste kosten voor digitalisering dekken. En het inschatten van deze content is één van de doelstellingen van deze deeltaak. Andere content (vb. foto's) worden in dit rapport slechts terzijde besproken.

De uiteindelijke vragenlijst werd door de betrokken partijen binnen WP5 overlopen, besproken en goedgekeurd. Achteraf bleek echter dat bepaalde vragen niet altijd op dezelfde manier geïnterpreteerd werden. In de bespreking van de resultaten wordt dit waar nodig verder geduid.

5. Onderzoeksresultaten

De data die in dit rapport gepresenteerd worden, hebben betrekking op 27 bevroegde instellingen, waarvan 18 uit de culturele sector en 9 uit de omroepsector.

In de cultureel erfgoedsector werden volgende instellingen bevroegd: Amsab, KADOC, AMVB, In Flanders Fields Museum, Het Huis van Alijn, Vlaamse Kunstcollectie, Lukasweb, MovE, VIOE, Erfgoedcel Brugge / Stadsarchief Brugge, MAS. De bevraging binnen de sector van de audiovisuele kunsten omvatte SMAK, MuHka, Sint-Lukas Brussel, Koninklijk Belgisch Filmarchief en ARGOS. In de muzieksector werden data verzameld van Muziekcentrum Vlaanderen en de VRT audiotheek.

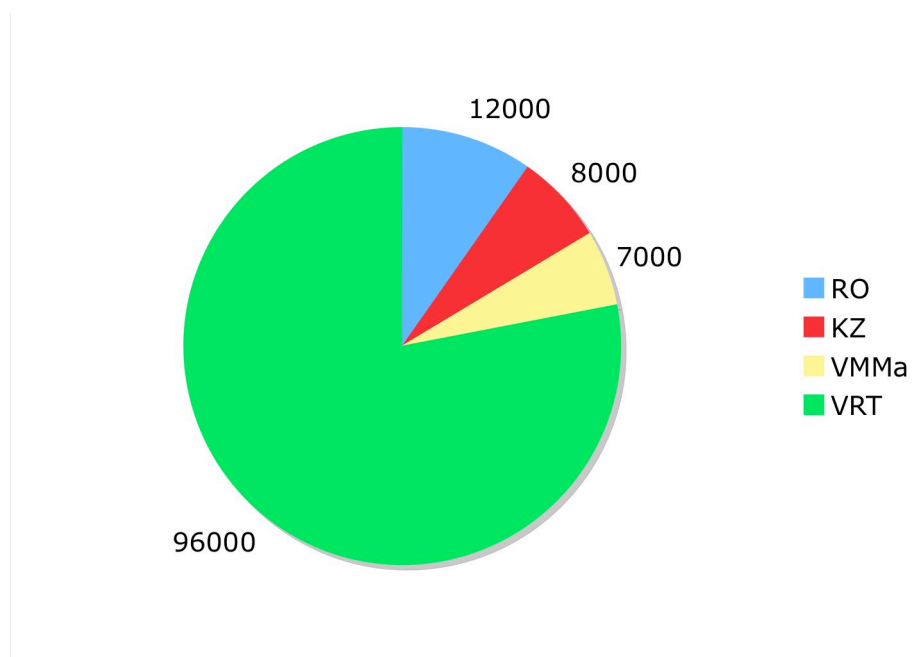
In de omroepsector komen de gegevens van TVBrussel, RTV, VBM/ROB, RMM, Ring-TV, AVS, Kanaal Z, VMMA en VRT.

De gegevens werden verzameld in de maanden april, mei en juni 2008. De omroepsector kreeg de vragenlijst toegestuurd en kreeg een toelichting op een werkvergadering over de doelstellingen van de bevraging. Voor de culturele sector werd de vragenlijst face-to-face met de verantwoordelijken binnen de diverse instellingen afgenomen. Acht onderzoekers werkten mee aan de face-to-face bevraging.

5.1. Video-aanbod

Binnen de omroepsector is het video-aanbod uiteraard het grootst. Video vormt binnen deze sector de kerncontent. Het niet-gedigitaliseerde aanbod bedraagt bij de bevroegde regionale omroepen ongeveer 24.000 uur (gemiddeld 4000 uur per omroep). Voor kanaal Z gaat het om 8.000 uur, voor VMMA om 7.000 uur en voor VRT om 257.000 uur.

Figuur 3: Video — prioritair te digitaliseren — omroepsector

De omroepen beschikken over heel wat content op digitale dragers, maar het file-based aanbod is beperkt. En het is net die file-based content die nodig is in de context van een multimediaal archief waar op efficiënte manier content uitgewisseld en gedistribueerd kan worden. De VRT vormt een uitzondering en beschikt nu reeds over 60.000 uur file-based video. Belangrijk in het kader van dit rapport is het aantal uren dat de diverse omroepen prioritair wensen te digitaliseren. Het spreekt voor zich dat de openbare omroep de grootste hoeveelheid wenst te digitaliseren. De VRT beschikt immers ook veruit over het grootste aanbod.

Bovenstaande figuur toont dat binnen de prioritair te digitaliseren video-content de grootste hap binnen de VRT te situeren is (96.000 uur). De regionale omroepen geven aan ongeveer 12.000 uur te willen digitaliseren (gemiddeld 2000 uur per omroep). Kanaal Z en VMMA geven respectievelijke cijfers van 8.000 en 7.000 uur.

De geschatte kosten voor het digitaliseren van video situeert zich tussen € 80 en € 120 per uur⁹. De totale kwantiteit van prioritair te digitaliseren video over de omroepen heen bedraagt 111.000 uur. Een extrapolatie naar de volledige sector¹⁰ levert een aantal van ca. 130.000 uur op. Het kostenplaatje bedraagt dan ongeveer tussen de 10 en 15 miljoen euro.

De helft van de regionale omroepen heeft geen digitaliseringsplan en heeft dus ook geen budgetten voorzien voor het digitaliseren van video. Degenen die wel een digitaliseringsplan hebben, voorzien een budget van tussen € 50.000 en € 100.000 per jaar. Dat zou betekenen dat deze omroepen binnen een periode van 2 à 4 jaar hun huidige digitaliseringsdoelstelling zouden bereikt hebben. Deze inschatting houdt echter geen rekening met de jaarlijkse aanwas van videobeelden.

Kanaal Z heeft momenteel geen digitaliseringsplan, VRT en VMMA hebben dat wel.

Binnen de culturele sector is het video-aanbod veel beperkter. Zoals later in dit rapport zal blijken, bestaat de content daar eerder uit foto's en films. Voor het in kaart brengen van het video-aanbod maken we het onderscheid tussen de cultureel erfgoedsector en de kunstensector.

Binnen de cultureel erfgoedsector is het aantal uren prioritair te digitaliseren video bijzonder moeilijk in te schatten. De meeste instellingen beschikken sowieso niet over een (eigen) videocollectie. Zoals reeds eerder gesteld, beschikken heel wat instellingen uit deze sector vooral over foto's en andere papieren documenten. Instellingen die in bepaalde exposities toch video willen tonen, spreken daarvoor de oorspronkelijke makers/eigenaars aan en bestellen dan dikwijls een (digitale) kopie. Andere instellingen beschikken wel over kleine collecties maar geven aan dat het nooit om originelen gaat en dat er aldus ook geen plannen zijn om deze content zelf te digitaliseren. De enige instelling die wél over een aanzienlijke collectie beschikt is KADOC. Deze instelling schat het aantal uren op 7.000. Er is echter geen informatie over de aandelen van de diverse formaten (VHS, betacam, ...).

⁹ Deze geschatte kosten hebben betrekking op hedendaagse professionele dragers (SX, SP, Digibeta tapes) die in automatische ingestplatformen kunnen geplaatst worden. Oudere dragers moeten eerst omgezet worden naar bijvoorbeeld Digibeta wat bijkomende kosten inhoudt. Eventuele noodzakelijke restauraties kunnen eveneens belangrijke bijkomende kosten omvatten.

¹⁰ Met inbegrip van de omroepen die geen gegevens hebben doorgestuurd. We hanteren daarvoor de gemiddelde waarden van 2.000 uur per regionale omroep en 7.500 uur per boven-regionale omroep. Deze gemiddelden werden berekend op basis van de data van de gelijksoortige omroepen.

KADOC meldt verder dat men momenteel een digitaliseringsplan aan het maken is. Wat prioritair te digitaliseren is van deze 7000 uren is momenteel dus nog niet bekend. Bovenstaande contextualisering geeft duidelijk aan dat een voorzichtige interpretatie van deze cijfers op zijn plaats is.

Binnen de sector van de audiovisuele kunsten gaat het om ongeveer 2.000 uur te digitaliseren video. Ook hier dienen we behoedzaam met de cijfers om te springen. Diverse instellingen vermelden dat het hier wel degelijk over een schatting gaat en dat precieze cijfers ontbreken.

Wanneer we deze cijfers naast eerdere onderzoeken (PACKED, Video-inventaris) leggen, zien we dat de aantallen waarschijnlijk te laag werden ingeschat. Daar komt nog bij dat de gegevens van een aantal grote spelers binnen de podiumkunsten vooralsnog niet zijn opgenomen in de dataset. Denk bijvoorbeeld aan de 5.500 banden binnen de collectie van het Vlaams Theater Instituut en de 1.800 banden van het Koninklijk Ballet van Vlaanderen. Daarnaast speelt ook de bedenking mee dat heel wat content binnen deze sector gecapteerd werd van uitzendingen van omroepen en dus ook al in de archieven van die omroepen aanwezig is. Uit de cijfers van de Packed-survey — data zijn afkomstig van 58 instellingen uit de culturele sector — blijkt dat instellingen over gemiddeld 1.103 uren video beschikken. Dat levert een totaal van 63.974 uur op waarvan bijna 28.000 uur dringend dienen te worden omgezet naar een andere drager. Wanneer we hier dezelfde kostensleutel van € 80 à € 120 per uur hanteren, komen we op een totale kosten die varieert van € 2.240.000 tot € 3.360.000. **Deze kostprijs houdt geen rekening met eventuele voorafgaandelijke restauratiekosten.**

Voor de omroep- en cultuursector samen bedraagt de prioritair te digitaliseren video-content bijna 160.000 uur met een totale kosten tussen ongeveer 12 en 18 miljoen euro.

5.2. Filmaanbod

Terwijl de omroepsector wat video betreft duidelijk het grootste aandeel van de content in handen heeft, zien we bij het filmaanbod dat de culturele sector domineert. Het video-aanbod bleek daarbij ook nog eens voor het grootste deel van de VRT. Wat het filmaanbod betreft, zien we eveneens een dominante actor, nl. het Filmarchief.

Binnen de omroepsector is de VRT de enige speler die aangeeft prioritair te digitaliseren film te bezitten. Het totale aanbod bedraagt 36.100 uur waarvan 6.100 uur prioriteit krijgt inzake digitalisering. Binnen de cultureel erfgoedsector zijn de aantallen moeilijk in te schatten. Opnieuw melden de instellingen die film in hun bezit hebben geen precieze aantallen die prioritair te digitaliseren zijn ondermeer omwille van het ontbreken van concrete digitaliseringsplannen. Het geschatte aantal in deze sector schommelt rond de 2000 films. Digitaliseringskosten van film worden ingeschat op € 700 à € 800 per uur. Voor de omroep- en cultureel erfgoedsector samen zou het om een bedrag gaan van ongeveer 6 miljoen euro.

De bulk van de films bevindt zich in de collectie van het Koninklijk Belgisch Filmarchief. De filmcollectie van deze federale instelling blijkt één van de belangrijkste van de wereld te zijn, met meer dan 100.000 kopies van 60.000 verschillende titels, waaronder uiteraard ook heel wat Vlaamse langspeelfilms, kortfilms, documentaires, enz. Een klein deel van het VRT archief bevindt zich in dit Filmarchief. Het gaat om de nitraatfilms die vanwege hun

ontvlambare karakter in speciale omstandigheden bewaard moeten worden. Voor deze films is digitalisering nog dringender dan voor andere dragers.

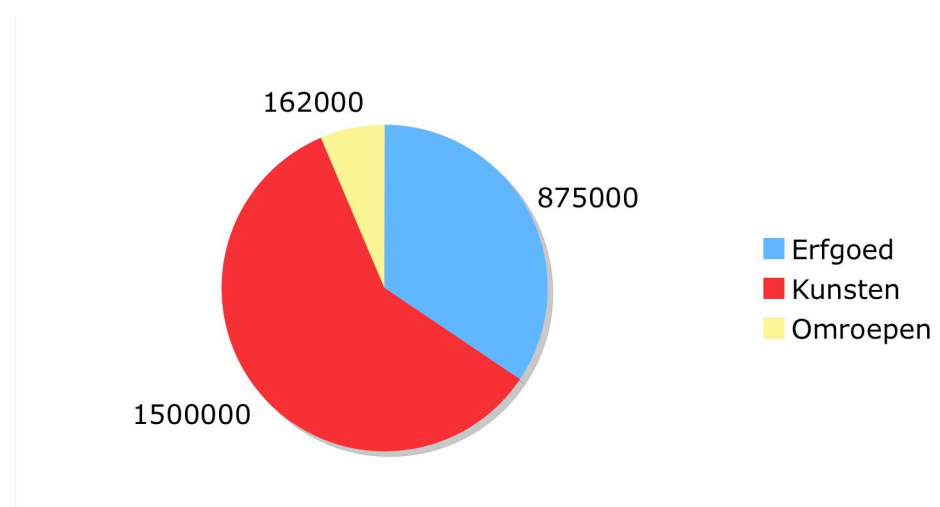
Naast de pure digitaliseringskost dient men, zeker bij film, uiteraard ook rekening te houden met restauratiekosten. Bij het uitbrengen op DVD van een aantal Vlaamse films uit het Belgisch Filmarchief bleken de kosten besteed aan restauratie en transfer van beeld en geluid meer dan een vijfde van de totale kost te bedragen. Deze totale kost omvatte digitalisering en restauratie, productie, fabricatie DVD, rechten, promotie en lonen.

Uit het VRT-DIVA-project uit 2006 komen de volgende cijfers inzake restauratie: voor nieuws 960 €/u, voor sport 200 €/u, voor andere programma's 190 €/u. Voor bepaalde content bleek intensieve restauratie nodig. Het ging om 100 uur film a rato van 21.000 €/u en 1000 uur beeldband a rato van 3.000 €/u.

5.3. Foto-aanbod

Ook met betrekking tot het foto-aanbod blijkt het Filmarchief de dominante actor met ongeveer 1,5 miljoen foto's. De enkele duizenden andere foto's binnen de bevraagde instellingen uit de kunstensector vallen daarbij in het niet. Ook de cultureel erfgoedsector beschikt over aanzienlijke fotocollecties. Momenteel tellen we binnen de bevraagde instellingen meer dan 200.000 digitale foto's. Sommige van deze digitale foto's zijn een zogenaamde archiefkopie van 300dpi, andere zijn een consultatiekopie van 72 dpi en worden ondermeer gebruikt om via een website te verspreiden. Het analoge aanbod ligt op ruim 875.000 waarvan het prioritair te digitaliseren aandeel opnieuw moeilijk vast te stellen is wegens het ontbreken van concrete selecties. Daarnaast beschikt de cultureel erfgoedsector ook nog over een ruime collectie van affiches, prentkaarten, postkaarten, enz. Binnen de omroepsector worden ongeveer 162.000 foto's gemeld.

Figuur 3: Foto — analoog aanbod — deels te digitaliseren

Deze figuur dient echter met de nodige omzichtigheid benaderd te worden. De grootste collectie foto's is afkomstig uit het Koninklijk Belgisch Filmarchief. Deze instelling is in dit rapport, zoals eerder al gemeld, binnen de kunstensector ondergebracht. Maar in feite gaat

het hier om een federale (erfgoed)instelling die even goed past binnen de cultureel erfgoedsector. Dit diagram kan daardoor een enigszins vertekend beeld geven wanneer het geïnterpreteerd wordt als een vergelijking tussen de verschillende sectoren. We pleiten er dan ook voor om het diagram te beschouwen als een beeld dat een indicatie geeft van het totale foto-aanbod over de sectoren heen.

Let wel dat enkele zeer grote foto-archieven niet zijn opgenomen in bovenstaande cijfers. Zo beschikken de stadsarchieven ook over een aanzienlijk foto-aanbod. Het Stadsarchief Antwerpen heeft bijvoorbeeld 228.000 foto's waarvan reeds 30.000 gedigitaliseerd zijn. Het feit dat deze archieven niet betrokken waren bij de bevraging heeft uiteraard te maken met de audiovisuele focus van dit rapport. Naast de stadsarchieven hebben ook de federale instellingen een enorm foto-aanbod. Denk maar aan het Koninklijk Instituut voor het Kunstpatrimonium dat over 850.000 foto's beschikt waarvan ongeveer de helft online raadpleegbaar is.

Geschatte digitaliseringskosten voor foto's die door de verschillende respondenten worden gemeld, variëren van € 1,1 tot € 50 (voor hoge kwaliteitsbeelden).

Naast de in kaart gebrachte fotocollecties beschikken in Vlaanderen nog heel wat andere instellingen over uitgebreide fotoverzamelingen. Denk bijvoorbeeld aan de collecties bij de Vlaamse geschreven pers.

5.4. Muziek en geluid

Inzake het bezit van muziek- en geluidsopnames kijken we in de eerste plaats naar twee gespecialiseerde instellingen op dit vlak, nl. de VRT audiotheek en het Muziekcentrum Vlaanderen. De VRT audiotheek meldt bijna 55.000 uur aan muziek en ander geluid, waarvan bijna 30.000 uur prioritair te digitaliseren is¹¹. Muziekcentrum Vlaanderen noteert bijna 6.500 uur waarvan bijna 5.000 op digitalisering wacht.

Verder meldt slechts één bijkomende erfgoedinstelling een bijzonder collectie van meer dan 1100 LP's (met muziek en toespraken) meer dan 1000 cassettes en 650 magneetbanden. De instelling meldt dat de beschrijving en de selectie van het materiaal nog gemaakt moeten worden.

5.5. Wetenschappelijke bibliotheek

Gezien de focus van dit rapport op de audiovisuele content lag, werden er in eerste instantie geen bibliotheken opgenomen in de bevraging. Ter illustratie wordt hieronder toch de collectie van één van de BOM-partners, de Universiteitsbibliotheek van Gent, in kaart gebracht.

---

¹¹ De cijfers geven geen duidelijk beeld over welke collectie het precies gaat binnen de belangrijke analoge audiocollecties van de VRT (bestaande uit muziekarchief, woordarchief en geluidarchief). In volgende deelrapporten van WP5 wordt een gedetailleerde toelichting voorzien.

Die bibliotheek beschikt over 100.000 foto's van Belgische gebouwen en landschappen van het einde van de 19de en het begin van de 20ste eeuw. Daarvan zijn er al ongeveer 40.000 gedigitaliseerd (tiff 300 dpi). De digitale foto's zijn gratis raadpleegbaar via de beeldenbank van de universiteit. Verder zijn er plannen om de andere 60.000 foto's ook nog te digitaliseren, dit tegen een geschatte kostprijs van € 0,50 per foto.

Verder beschikt de universiteitsbibliotheek over 6000 uren muziek. Rond deze collectie worden geen digitaliseringsplannen gemeld. Uiteraard beschikt de instelling vooral over boeken. De analoge collectie omvat 2.000.000 boeken waarvan prioritair de helft te digitaliseren is. Momenteel worden er 300.000 boeken gedigitaliseerd in samenwerking met Google. De bibliotheek heeft daarbij geen kosten voor het scannen maar wel voor de inzet van personeel. Naast foto's, muziek en boeken beschikt de bibliotheek ondermeer nog over ca. 15000 affiches, 4207 handschriften en 1979 incunabelen. Bronnen die zowel vanuit cultureel als vanuit wetenschappelijk oogpunt interessant zijn om te digitaliseren.

5.6. Modaliteiten

Na het in kaart brengen van de multimediale content in Vlaanderen is het belangrijk om in te schatten wat de modaliteiten zijn die deze content omringen. Daartoe werden aan de respondenten vragen gesteld rond het gebruik van de huidige content, de bereidheid om content te distribueren en te delen, het gepercipieerde nut van publieksontsluiting, de visie op verdere digitale distributie binnen de instelling en de sector.

Binnen de culturele sector blijken de collecties hoofdzakelijk geraadpleegd te worden door interne medewerkers en door medewerkers van verwante instellingen. Dikwijls wordt de content bovendien geconsulteerd in de eigen leesalen of documentatie- en informatiediensten. Toch wordt ook een klein deel van de collectie nu reeds naar een publiek gedistribueerd via websites. De betrokkenen hebben weinig zicht op het aantal eindgebruikers.

In de omroepsector is de situatie in grote lijnen dezelfde. Collecties worden vooral intern gebruikt en door verwante bedrijven. Anderzijds gebruiken bepaalde omroepbedrijven op dit moment ook video-on-demand diensten (vb. I-watch).

Culturele instellingen blijken in hoge mate bereid om content te distribueren en te delen. Enerzijds blijft er een zekere mate van wantrouwen ten opzichte van een centraal archief en wil men graag de content ten allen tijde zelf in de hand kunnen houden en controleren. Volgens sommige respondenten is ook de idee van centrale opslag en distributie achterhaald. Anderzijds beoordeelt de meerderheid van de instellingen de meerwaarde van een Vlaams multimedia-archief duidelijk positief. Instellingen zouden op die manier een precies overzicht krijgen van aanwezige content binnen Vlaanderen. Overlappende digitaliseringstrajecten zouden vermeden kunnen worden.

De meeste actoren binnen de culturele sector willen content voor een stuk gratis aan een eindgebruiker kunnen aanbieden. Wel wil men in de toekomst eventueel de kosten verbonden aan de distributie doorrekenen naar de eindgebruiker. Bij heel wat instellingen is deze digitale distributie immers geen prioritaire doelstelling en zijn er aldus ook amper budgetten voor voorzien. Binnen de culturele sector kan men zich vinden in een model waarbij lage kwaliteitsdata gratis worden verspreid, en waarbij hoge kwaliteitsdata of data voor commercieel gebruik betaald moeten worden.

Binnen de omroepsector kan men zich aansluiten bij deze laatste bevinding. Gratis content moet volgens de sector enkel geconsulteerd kunnen worden (streaming media). Anderen wijzen op de mogelijkheid om content via een beperkt en afgesloten distributiesysteem te verspreiden (vb. via openbare bibliotheken). Er wordt met betrekking tot de distributieproblematiek hoofdzakelijk gewezen op de noodzaak aan een duidelijk achterliggend model en een sluitend businessplan. Omroepen zijn commerciële bedrijven die elke investering moeten kunnen funderen. Content distribueren zal ook iets moeten opbrengen.

Diverse actoren wijzen nog op andere voorwaarden die samenhangen met een zinvolle distributie. Zo wordt gewezen op de noodzaak aan een harmonisering van formaten, metadata en content management systemen. Aan al deze voorwaarden wordt binnen

andere werkpakketten van het BOM-VL-project ruimschoots aandacht besteed (zie WP3 en WP6).

Zowat alle bevroagde instellingen zijn ervan overtuigd dat digitale distributie de toekomst is. Maar ze stellen zich wel vragen bij de mogelijkheid om de aanwezige content zinvol te ontsluiten naar een breed publiek. Heel wat content heeft immers slechts beperkte metadata. Deze metadata mogen dan misschien soms voldoende zijn voor intern gebruik, voor niet-ingewijden zijn ze dikwijls te beperkt, te technisch, te gespecialiseerd, te vaag of te overvloedig. Kortom, niet afgestemd op het gebruik door een groot publiek. Bovendien beperkt een minieme set van metadata de mogelijkheden om interessante koppelingen en verwijzingen tussen de content te maken. Tenslotte melden instellingen dat er dikwijls geen budgetten voorzien zijn voor extra contextualisering van de content.

Algemeen stellen de bevroagde instellingen dat digitale distributie een onvermijdelijke evolutie is. Het gunstige gevolg van deze evolutie, nl. het breed beschikbaar stellen van content voor een ruim publiek, wordt daarbij uitdrukkelijk vernoemd. Wel wijzen de respondenten er op dat heel wat actoren momenteel op hun eigen eilandjes actief zijn, en dat de overheid een rol zou kunnen spelen in het creëren en communiceren van overkoepelende richtlijnen. Er is met andere woorden nood aan een duidelijk beleid met precieze modaliteiten die geldig zijn voor alle betrokkenen.

Het bundelen van krachten binnen een Vlaams multimedia-archief heeft volgens de respondenten heel wat voordelen. Technische know-how kan gedeeld worden en instellingen staan in een sterkere positie wanneer digitaliseringsopdrachten onderhandeld worden. Inzake duurzaamheid van het bewaarde materiaal wordt gepleit voor een standaard van hoge kwaliteit waar dan diverse afgeleiden van gemaakt kunnen worden voor distributie naar verschillende doelgroepen toe.

Instellingen melden dat de sensibilisering rond digitale distributie van content niet alleen de contenteigenaars betreft, maar ook de eindgebruikers. De gebruiker moet zich volgens diverse respondenten bewuster worden van de auteursrechten die aan bepaalde data gekoppeld zijn.

Tenslotte wordt gewezen op de absolute noodzaak om ook Vlaanderen niet te beschouwen als een eiland binnen de problematiek van digitale opslag en distributie. Er is een nood aan samenwerking en afstemming met bestaande Europese projecten. Dat kan bovendien enkel de internationale zichtbaarheid van de Vlaamse content verhogen.

6. Conclusie

Zowat alle bevroegde instellingen zijn het eens over de noodzaak aan een inhaalbeweging in Vlaanderen inzake de digitalisering van beschikbare content. Deze digitalisering wordt om verschillende redenen gewenst. Enerzijds zien vele instellingen in een digitaliseringstraject een manier om hun content duurzaam te bewaren. Anderzijds biedt een file-based digitalisering ook heel wat nieuwe mogelijkheden met betrekking tot het ontsluiten van de inhoud.

De duidelijkste data die via de survey werden verkregen betreffen het video-aanbod in Vlaanderen. Voor de omroep- en cultuursector samen bedraagt de prioritair te digitaliseren video-content bijna 160.000 uur met een totale geschatte kosten tussen ongeveer 12 en 18 miljoen euro. Voor het foto- en filmaanbod zijn de kosten moeilijker in te schatten omdat daar de selectieprocedures — wat moet prioritair gedigitaliseerd worden — nog lopende zijn.

Inzake de modaliteiten die samenhangen met de distributie van multimedia-content wordt uitdrukkelijk gewezen op de noodzaak aan een model en businessplan, harmonisering en uniformiteit betreffende formaten en metadata, en een gedeelde visie en sectorverstijgend traject dat ook rekening houdt met bovenlokale evoluties.

In de volgende deelrapporten van WP5 zal de cartografie van het multimediale aanbod in Vlaanderen verder aangevuld worden. Zo voorzien we ondermeer het volgende: aanvullingen met betrekking tot de culturele sector (gedetailleerde cijfers voor bibliotheeksector en podiumkunsten, aanvullingen muzieksector), aanvullingen met betrekking tot de omroepsector (ATV, Concentra-omroepen, SBS, Vitaya). Deze cartografie zal met andere woorden in de loop van het project verschillende malen geactualiseerd en verfijnd worden. Op het einde van het project kan het instrument verder worden gebruikt om de voortgang inzake digitalisering van het multimediale aanbod in Vlaanderen op te volgen.

Bibliografie

Debuysere, S. (2005) *Duurzame onbestendigheid: de conservering van audiovisuele mediakunst in een veranderend landschap*. Brussel: Packed, 266 p.

Evens, T., et. al. (2007) *State-of-the-art rond de archivering en ontsluiting van podiumkunsten*. Intern onderzoeksrapport PokuMOn. Gent: IBBT, 99 p.

Filmmuseum Amsterdam, Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid, Centrale Discotheek Rotterdam, Nationaal Archief, Vereniging van Openbare Bibliotheken, Stichting Nederland Kennisland (2004) *Projectplan Beelden voor de Toekomst*. Amsterdam, 66 p.

Hauttekeete, L., et.al. (2006) *Digitale archivering op nationaal en internationaal vlak: een stand van zaken*. Intern onderzoeksrapport IPEA. Gent: IBBT, 171 p.

Hauttekeete, L, De Moor, K., Schuurman, D. & Nulens, G. (2006) *Archieven in beweging*. Intern onderzoeksrapport IPEA. Gent: IBBT, 75 p.

Bijlage: vragenlijst

Context

1 Naam van de organisatie

2 Type organisatie (omroep, erfgoed, podiumkunsten, ...)

3 Naam contactpersoon

4 email contactpersoon

5 tel. nr.

6 Aantal VTE's in organisatie op datum

7 Jaarlijks budget in jaar

8 Aantal VTE's betrokken bij digitalisering op datum

Onderstaande vragen over digitalisering betreffen digitalisering in de betekenis van 'digitale files op een server'

9 Heeft de organisatie een digitaliseringsplan?

10 Wat is het jaarlijks budget voor digitalisering? in jaar

11 Welk percentage van digitalisering is bekostigd met:

eigen middelen

aparte overheidssubsidies

private donaties

andere

12 Welk percentage van uw ANALOGE collectie

DIENT NIET te worden gedigitaliseerd

IS REEDS gedigitaliseerd (digitale files)

DIENT NOG gedigitaliseerd voor preservatie

DIENT NOG gedigitaliseerd voor vergroten toegang

DIENT NOG gedigitaliseerd om andere redenen

IS REEDS digitaal beschikbaar op digitale drager anders dan digitale file (vb. digitale tape)

13 Probeer zo goed mogelijk uw analoge en digitale collectie in te schatten

gemeten in:	Analoge collectie		Digitale output			
	aantal	prioritair te digitaliseren	aantal digit. drager	aantal dig. files	gepland aantal	kost
a foto's	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
b film	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
c video	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
d muziek	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
e programma/interview	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
f ander geluid	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>

Toelichting bij de vragen:

prioritair te digitaliseren: wat wil men digitaliseren om redenen van preservatie en vergroting toegang

digitale output: wat is reeds digitaal beschikbaar op andere dragers (dvd, cd, digitale tape,...)
 wat is reeds gedigitaliseerd
 wat is gepland
 wat zijn de kosten van de geplande digitalisering

Beschrijving van de digitaliseringsactiviteit van de afgelopen 12 maanden

14 Welk percentage van het digitaliseringsproces werd:
 a binnenshuis gedaan?
 b uitgegeven aan een externe?
 c samen met een partnerorganisatie?

Kenmerken digitalisering:
 15 Resolutie van foto's
 16 Gemiddelde kost per foto

17 Formaat masterfiles muziek
 18 Gemiddelde kost per uur

19 Formaat masterfiles programma's/interviews/gesprekken
 20 Gemiddelde kost per uur

21 Formaat masterfiles andere geluid
 22 Gemiddelde kost per uur

23 Formaat masterfile video
 24 Gemiddelde kost per uur

25 Formaat masterfile film
 26 Gemiddelde kost per uur

27 Is toegang tot het materiaal gratis, betaald of restricted?
 28 Hoeveel unieke bezoekers raadplegen materiaal / dag?

29 Beschrijf de kwantiteit en kwaliteit van de DIGITALE collectie (nieuwe rij voor elke nieuwe collectie)
 (het gaat hier enkel over de 'digitale files')

Type	Beschrijving inhoud	Kwantiteit	Formaat	Kwaliteit	IPR	Gebruik	Toegang
Voorbeeld	foto, muziek, geluid, video, film	theatervoorstellingen, concerten, nieuws	150 foto's	JPEG, MPEG	resolutie, samolting rate	rechten: publiek, gebruikers en licenties, ...	type gebruikers en aantal via welke weg toegankelijk
a							
b							
c							
d							
e							
f							
g							
h							
i							
j							
k							
l							
m							
n							
o							
p							
q							

30 Heeft u nog bijkomende opmerkingen?

31 Wat zijn de namen van de externe firma's die voor u content gedigitaliseerd hebben?

32 Wat zijn de namen van de partnerorganisaties waarmee u content hebt gedigitaliseerd?

33 Wie zijn momenteel de klanten/gebruikers van uw digitale collectie?

	ja/nee	welk %	aantal	betaling/ruil/gratis
a interne medewerkers				
b B2B (mediabedrijven of culturele instellingen)				
c B2B (andere bedrijven)				
d B2C (eindgebruikers)				

Toelichting bij de vragen:

bij kolom 1: vermeld of de verschillende actoren ja/nee gebruik maken van uw digitale collectie

bij kolom 2: geef aan welk percentage van uw collectie de verschillende actoren gebruiken

bij kolom 3: geef het aantal verschillende gebruikers per type per maand (vb. 10 eindgebruikers per maand)

bij kolom 4: geef aan of de collectie te gebruiken is tegen betaling, via ruil of gratis (verschillende antwoorden mogelijk)

34 Bent u bereid om uw digitale content nu of in de toekomst te distribueren en te delen?

Tegen welke voorwaarden? (formaten, betaling, enkel bepaalde doelgroepen, enz...)

Zijn er interessante koppelingen mogelijk tussen uw content en die van andere instellingen?

35 Denkt u dat het nuttig is om vanuit een Vlaams multimedia-archief content te ontsluiten naar een publiek?

Waarom wel/niet?

Behoeft uw content nog extra contextualisering? (vb. maken van educatieve pakketten?)

36 Wat is uw visie omtrent de toekomst van digitale distributie binnen uw instelling en binnen uw sector?

Wat zijn voorwaarden om hier stappen voorwaarts te kunnen zetten?

Intern/extern? (intern binnen uw organisatie, extern: sectoroverkoepelend, beleidsmatig, ...)